

izvan crkvene zajednice nema spasa. Doduše to vrijedi ontološki. Ali ako ne postoji bona fides, vrijedi i juridički.

Mi dakle moramo buditi i produbiti, osobito u današnjim prilikama, baš tu juridičku svijest pripadnosti Crkvi. To bi učinile iznad svega vjerničke legitimacije.

A što bi značile te legitimacije za pastorizaciju?

Rekli smo, već zahtjev češćih sastanaka župnika s vjernicima, koliko bi značio! Ali koliko drugih blagodati i koristi!

Koliko se puta danas događa, da u gradovima roditelji dovedu svoju djecu za prvu pričest, a tko jamči župniku, da je to dijete uopće kršteno. Koliko naime ima tajnih krštenja što dalje od rodne župe!

Isto tako kad dođe vjernik na vjenčanje, legitimacija će pokazati župniku sve, što mu je potrebno znati o zaručnicima. Tu ne će biti više potrebne zakletve i prisege, izbjegnute bezbrojne bigamije, koje će prije ili kasnije biti posljedica kaotičkog današnjeg stanja.

A kartoteku ne će župnik morati sastavljati iz glave. Legitimacija će mu pružiti sve podatke.

Dakako tražila bi se apsolutna savjesnost sa strane pastira. Svaka nepismenost i neodgovornost morala bi se kažnjavati. Zato tu mogu načiniti red samo više crkvene vlasti.

U Sloveniji je nešto slično provedeno. Ali ako ne ćemo da kod nas pastoralno stanje ide u sve veći kaos, moramo i mi stvoriti red. A za to je neophodno uvesti vjerničke legitimacije.

P. PLATON

VELIKO SVIJETLO U VELIKOJ TAMI

**Tomislav J. Sagi - Bunić: Kršćanstvo ne može biti umorno.
XXV govora održanih u zagrebačkoj katedrali, Split 1962.**

Ako šutke prijedemo preko ove Sagijeve knjige, moglo bi se desiti, da nas vrijeme osudi zbog indolentnosti, a možda i zbog nesposobnosti, da nismo bili u stanju uočiti jedan snažni reflektor, koji je upravo lucidno obasjao ove čudnovate naše dane: velike s velikim problemima, s velikom tamom, ali i velikim nadama. I nije nimalo važno, što knjiga nije tiskana knjigotiskom, već je umnožena aparatom za umnožavanje. Pod skromnim i tehnički siromašnim nuhom krije se dragocjeno bogatstvo jedne velike duše i snažnog prodornog uma.

Ljudi pišu knjige na razne načine, iz raznih motiva i s različitim ciljevima. Slava i materijalni dobitak nisu samo pokretna

snaga kod profanih pisaca: Ovo nadahnuće često puta prati i ono pisanje, kojemu bi trebao biti jedini cilj slava Božja i duhovna korist ljudi.

»Kršćanstvo ne može biti umorno« čisto je od svake sjene u tom pogledu. Ovo je jedna od onih knjiga, koje su dugo vremena pisane životom: Ima istina, koje može svatko izreći i napisati, ali ima i takovih istina, koje mogu reći samo oni koji su dugo vremena intenzivno živjeli od njih i u njima. Ima istina i činjenica, koje nam mogu saopćiti samo velike duše i vrlo pročišćena srca. I malo je knjiga kao ova, kroz koje se tako jasno vidi jedna bogata duša, koja neodoljivim zanosom i nezaustavnom snagom hoće da i druge obogati. Čovjek, koji se intimno, živo i duboko srastao s Kristom, govori nam Kristovim autentičnim dahom, koji nosi, tješi i rasvjetljuje.

Iz duboka izvora voda je bistra i zdrava. Izvori Šagijevih nadahnuća uvijek su duboki i prostrani, a što je u ovom slučaju još važnije: ti su izvori potpuno njegovi. On je njihov živu vlasnik, pa ih zato dijeli zakonito i nenametljivo. Zato njegova misao uvijek ide sigurnim hodom i s velikom jasnoćom ponire u dno svoga predmeta. Nikdje se ne lomi, ne sustaje i ne zamračuje, da bi se izrazila i našla pravu riječ. Ovakva koncentracija zahtjeva i predpostavlja veliku disciplinu svih duševnih moćiju: a to može biti plod velikih, dugotrajnih i sistematskih napora. Šagi je svoj talent u punoj mjeri osvojio i razvio, a to pokazuje i stalna ujednačenost u mišljenju i pisanju. Istovjetnost snaga i osobe, koje više puta nedostaju u velikim piscima, ovdje je očita i prisutna u svakom pasusu i reliku. Koliko u isto doba i svježine i jednostavnosti i sigurnosti u njegovim intonacijama!

Rijetko se nađe tako slaba knjiga, da ne bismo iz nje zapisali barem po neku snažniju i svježiju formulaciju, po neki jači misaoni zalet i zapažanje. U ovoj knjizi ne osjećamo potrebu, da išta posebno bilježimo: Ona nas sva u komadu zanosi. Teško nam je iz nje išta trgati. Osjećamo potrebu, da je svu prihvatimo i svu poneseemo u sebi. Ona je primjer, gdje je naravni razum postao kršćanskim mišljenjem. Kršćansko i nadnaravno poniranje u bit stvari i probleme vremena nije više neka nadogradnja, ni umjetno naprezanje uma, da se stvari shvate u svijetlu jedne određene ideologije. Jedinstvo ideje i nadahnuća svugdje je naravno i jedinstveno. Stoga je njegova propovjednička riječ uza svu dubinu i originalnost uvijek pristupačna svakom kršćanskom srcu, jer on govori kršćanski za kršćane.

Misao, koja je dugo nošena u srcu i slegla se u dno bića, postaje snaga, koja se neda više ničim ograničavati. Ona postaje zanos, koji razbija okvire suhoparne riječi i nužno poprima oblik istinite umjetnosti. A umjetnost, koja nije imala nakanu to biti, uvijek nam je i bliža i draža. Ona nas se doima kao neočekivani šumski cvijet na gorskom proplanku. Šagijeva riječ, tiha i jednostavna u intonaciji, silom unutarnje dinamike brzo se razvija, ojača i rastalasa, zato neosjetno i bez pretenzija prelazi u umjetnost, što žari i osvaja. Materijal, kojim on gradi svoje oblike, posve je skroman i jednostavan, ali zato pun zrelosti i prirodnog sklada.

Ovu je knjigu korisno čitati i studirati iz puno razloga. Naročito je korisno proučiti njezine unutarnje izvore i karakteristike

piscima propovijedi. Postaje nekako nepisanim pravilom: tko se ne usuđuje pisati nešto temeljitije i zrelije, slobodno mu je objaviti knjigu propovijedi. Pisane bez zanosu, dubljih uvjerenja i kritičizma, mnoge propovijedi postaju dokazi, koji se okreću sami protiv sebe, i mjesto da budu apologija svojih teza, one ih u korjenu kompromitiraju. Sagijevo pisanje potiče čovjeka na provjeravanje vlastitih snaga i ideja. Ono pokazuje, da ozbiljno i zrelo mogu pisati samo oni, koji ozbiljno i zrelo misle i žive. To vrijedi općenito, a posebno za one, koji žele biti kršćanski pisci i mislioci. Talenti, koji nisu uspjeli svoje snage totalno kršćanski transformirati, mogu kao kršćanski pisci samo fragmentarno i časovito zabilježiti, ali zrele kršćanske literature nisu u stanju davati. Zato se i događa, da skromniji talenti, kršćanski sazreli i transformirani, toliko puta iznenade i zadive, dok veliki kapaciteti, duhovno i moralno zakržljali, ostaju na pola puta. Nedovršeni ljudi ne mogu kršćanski zrelo stvarati.

Sagijeva misao uvijek je teološki do dna fundirana, ali isto tako posve konkretna, aktualna, živa i upravljena svome vremenu i ljudima, kojima je izrečena. Po postavljenim problemima, po izraženim strepnjama, po datim sugestijama i riješenjima u ovoj se knjizi vidi duša Zagreba u godinama ovog našeg povjesnog i duhovnog prijeloma. Knjiga ostaje kao živi dokument, da je Zagreb naših dana imao čovjeka, koji je budno pratio njegov duhovni razvoj, bolje rečeno njegovo duhovno rastakanje, i u hrvanju s tim rastakanjem ojačao, razvio sve svoje energije. Pred velikim i iznenadnim promjenama ljudi se većinom zbune. Mnogi klonu, postaju apatični i dezorijentirani. Naprotiv ovdje nad tolikim rastakanjima i moralnim razvalinama rodila se snažna ideja i volja, da »kršćanstvo ne može biti umorno«, jer ono ima korjenje i snage izvan vremena i prostora, iznad i izvan ljudskih energija i domašaja. Samo to kršćanstvo nije više feudalna farsa, puna vanjskog sjaja i ceremonioznosti, bez duha i Krista; nije ni primitivna tradicija, koja romantično voli sve svoje, a i ne pozna mu prave vrijednosti. Kršćanstvo, koje nije li ne može biti umorno, jest život u Kristu i po Kristu. Taj život izvire i dolazi iz metafizičkih dubina i dimenzija, koje ne zapažaju oni, što samo horizontalno misle, zato i ne slute, kakve perspektive stoje pred kršćanstvom. Samo taj život mora nanovo oživjeti u meni i u tebi, a može svaki čas, kad samo hoćemo.

Ima propovjednika, koji, da ne bi izazvali i ozlovoljili publiku, zaobilaze najakutnije probleme. To ovdje nije slučaj. Ovdje se traži od nas sve, da dobijemo sve. Traži se od nas i nutarnja i vanjska hrabrost. Traži se od nas askeza, koja tako plaši današnjeg razmaženog čovjeka. Kontrola i disciplina sjetilnosti jedini je uvjet, da ostanemo na uzgor i uvijek hrabri. Jer tko zataji u praksi, on će nužno zatajiti i u načellima, »Tko ne živi kako misli, on će nužno misliti onako kako živi«.

Sagijeve propovijedi nisu za brzu »poslugu«. Možda će ih zato neki komodno odkloniti. Zapravo ovo i nisu propovijedi onog stila i oblika, kakve obično slušamo i čitamo. One su nešto novo i bogatije. Autor je to, možda i ne htijući, naznačio stavljajući u podnaslovu: govori. One su prije svega materijal svećenicima za razmišljanje i nadahnuće. Tko se nadalne, osvježi i rasvijetli nad

bogatim meditacijama, on će nužno raširiti svoje i spoznajne i izražajne mogućnosti, lakše će uočiti, otkriti i formulirati probleme, koji stoje pred njim. Svaki čovjek nosi u sebi stvaralačke izvore, koje treba dimnuti, otvoriti, i oni će se pretvoriti u novu misao, akciju i zanos. A to je ono, što nam je tako potrebno u našem radu, osobito u propovijedi. Bezlično, anemično i istrošeno ponavljanje tuđih doživljavanja i oblika uvijek je odbijalo. Danas posebno odbija čovjeka. Bolje je mnogo puta nikako ne govoriti, nego govoriti bez uvjerenja i nadahnuća. Čovjek, komu je danas naša riječ upućena, mnogo je više opterećen predrasudama, sumnjama i skepticizmom, nego što obično mislimo. Nedoživljene propovijedi često puta i ono malo prirodne i spontane spoznaje Boga zamute i uzdrimaju. I nisu samo naš problem oni, koji su potpuno i formalno »raskrstili s vjerom«, nego mnogi i među onima, koji prakticiraju vjeru. Hereze danas više ne dobijaju doktrinarne i ideološke oblike, barem ne masovno, ali su u dušama češće nego se i misli. Zar su psihološki moguća tolika »raskrstavanja s vjerom« preko moći i bez dubljih moralnih i idejnih priprava? Sigurno je, da nisu moguća!

Mnogi se ljudi bave umjetnošću, a tipak pravih umjetnika nema tako mnogo. Isto tako mnogi se bave teologijom, ali pravih teologa, koji stvaralački i osobno poniru u svijet objave i neistražive dubine Božjeg bića, nema mnogo. Osim prirodnog dara i moralnih predispozicija (svi su veliki teolozi sveci ili barem sveto živjeli) traži se za to i velika hrabrost. Veća nego za kosmonauta, jer je svijet objave dublji i viši od fizičkog svemira. A Šagi očituje istine i prave »žice« teologa mislioca i stvaraoci. On se posve sigurno, i neusiljeno kreće na visinama, gdje čovjeka lako hvata nesigurnost i omaglica. Njegova teologija nije suha, racionalistička, doktrinarna i zatvorena u se. Ona je sva živa, životvorna i praktična. Njegova je Kristologija i Manijologija sa svom lakoćom i jednostavnošću prešla s katedre na propovjedaonicu. I ovdje se dokazalo, da su kršćanske tajne plodne i najplodnije, samo ih treba kršćanski doživjeti i rasvijetliti. Cijelo je kršćanstvo tajna, zato njegovi misteriji ne smiju se nikad pomicati na periferiju našeg mišljenja i naše propovijedi. Oni su temelj i centar kršćanstva i kao vjere i kao ideologije, zato moraju biti i ostati glavni pokretač našeg mišljenja i propovijedi. I nije nimalo nelogično, što je Šagi jednom višom intuicijom osjetio, da »temeljna istina kršćanstva« Presveto Trojstvo ostaje neplodnom i u našem mišljenju i u našoj propovijedi. Trojstvo je zaista temeljna istina kršćanstva, ono je plodno u sebi, ono je plodno i u nama, ali mi zaista sve više ostajemo nemoćni, da praktično — kao nekad sv. Pavao — govorimo o ovoj temeljnoj tajni. Javljaju se ozbiljni glasovi, koji počinju sumnjati, da je skolastična obrada ove tajne manjkava i da bi ona mogla biti uzročnik naše nesposobnosti, da govorimo plodno i uvjerljivo o njoj. »Ovo je tipičan blagdan intelektualaca, ne puka... On je zauvijek sačuvali biljeg teološkog udubljivanja, visoke intelektualnosti, a nije uspio zahvatiti i obuzeti široka mnoštva ljudi.« (Da i oni budu u nama jedno, 130 str.) Ovdje je u prvom redu konstatirana jedna anomalija. Posve točno konstatirana. Da li gornje riječi — i ne htijući — možda ne sadrže i optužbu?!

Sagijevi govori, mada su rođeni nad jednom mučnom, iskompliciranim, nejasnom i mutnom realnošću, puni su vjere i nade. Oni su potpuno opravdali svoj naslov i uznijeli nam razloge, stvarne, uvjerljive, duboke i visoke, zašto kršćanstvo nije nikad umorno, zašto je uvijek prodorno, osvajalačko i preobrazujuće. Ni u najgorim situacijama pesimisti nemaju pravo, jer »Bog stramputičnim linijama i neočekivano« može izvesti obnovu, uskršnuće i renesansu. A »religiozna je renesansa na pomolu, pa zato i duhovna renesansa čovječanstva«. Ali to nam ne daje pravo, da skrstimo rukle i romantičarski »otkrivamo« rokove boljih dana, koje nismo zaslužili. »Religija se čuva životom, a ne njezinim pretvaranjem u muzejske vrijednosti«.

Izvori, koje smo sreli i doživjeli u ovoj knjizi, nepresušivi su, jer nisu naravnog podrijetla i ljudske dubine. Ljudska dubina, ma kako bila duboka, ako ostane samo ljudska, otkriva se brzo plitkcom — i presuši. Ovdje ključaju kršćanski, milosni izvori, koji su neistraživi, neiscrpivi, jer svoje korjenje vuku iz nadprirodnih dubina, iz Boga, zato s pravom očekujemo od autora, da će nas i dalje obdarivati sa sličnim djelima.

Fra Stanko Vasilj

SLOVESNEJŠE KRŠČEVANJE

V prvih stotljećih je Cerkev skoraj vse obrede opravljala vpričo vsega občestva vernikov: ne le krst o veliki noči in birno, ki mu je takoj sledila, ne le vsako mašo, ampak celo pokoro so delili skupno vsem spokornikom. Ordlnadije so se obhajale vpričo vsega ljudstva, sodelovali so vsi duhovniki (pri konselkraciji škofa vsi škofje, kolikor jih je moglo priti, najmanj pa trije, razen v Rimu, kjer je posvečeval papež sam).

Danes se u mnogih ozirih vračamo v prvo dobo kršćanstva (po žalostnih skušnjah pretiranega individualizma preteklih stotletij) in zato liturgična konstitucija v členu 26 in 27 poudarja, da »bogoslužna opravila niso zasebna opravila, marveč sveti obredi Cerkev: ... Zato so, zadeva celotnega telesa Cerkev, ga razodevajo in nanj vplivajo«. »Kadar obredi po svoji naravi zahtevajo občestveno obhajanje... ima tako obhajanje, kolikor je le mogoče, prednost pred posamičnim in zasebnim obhajanjem«.

Dosedanji napredok liturgičnega življenja tudi v naših krajih že omogoča skoraj popolno soglasje glede občestvenega značaja maše (in birne), manj pa smo navajeni »občestvenega obhajanja« pri nekaterih zakramentih, ki bi jih tak slovesnejši, skupni obred zelo poživil, n. pr. krst in poroka. Koncil hoče preprediti vsakršen dvom o umestnosti tega mnenja in zato u členu 27 nadaljuje: »Predvsem velja to za sveto mašo... ter za delitev zakramentov«, vendar pa neče zavajati u pretirano skrajnost glede tistih zakramentov, kjer ima zasebni značaj (in celo skritost) svoje prednosti, n. pr. pri spovedi in previdevanju. Zato je besedilu členu dostavljen izraz, da ima občestveno obhajanje prednost pred posamičnim